

Communicational Relations

To cite this article: Landqvist, H. (2025). Förekommer uttryck för ålderism i definitioner och språkexempel? Bilder av äldre människor i Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien (2021). *VAKKI Publications* 17, 66–86. <https://doi.org/10.70484/vakki.161610>

Förekommer uttryck för ålderism i definitioner och språkexempel? Bilder av äldre människor i *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2021)

Hans Landqvist

Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

This paper reports a case study of dictionary entries, describing elderly persons, in the second edition of The Contemporary Dictionary of the Swedish Academy (Sw. *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* – SO, 2021). Three research questions are addressed in the paper: (RQ1) How are definitions of headwords that describe elderly persons formulated? (RQ2) What images of the elderly appear in syntactic examples? (RQ3) Can ageism be said to occur in the current SO entries? The first category of SO entries studied are designations of individuals who are certainly or probably 60+. Definitions of the headwords, sub-material (A), and syntactic examples, sub-material (B), are analyzed. The second category of entries consists of SO entries where designations in (A) are used in syntactic examples, i.e. sub-material (C). The most occurrences of semantic components are found in sub-material (A), followed by (C) and (B). The occurrence of different semantic components in (A)–(C) is clarified. Some definitions in (A), some examples in (B), and rather many examples in (C) express stereotypical ideas about the elderly, i.e. ageism. Therefore, the ongoing work preparing a new edition of the SO requires vigilance in the description of headwords and syntactic examples that apply to the elderly.

Nyckelord: definitioner, kritisk lexikografi, *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*, syntaktiska språkexempel, ålderism

1 Inledning

Genom och i ordböcker möts lexikografer och ordboksanvändare. Härigenom skapas en typ av relation mellan lexikograferna och ordboksanvändarna. Bergenholtz och Malmgren (2003: 2) konstaterar att "varje ordbok är ett verktyg som ordboksanvändare litar på". Detta innebär dock inte att användare okritiskt accepterar innehållet i den aktuella ordboken utan de kan reagera på förklaringar av uppslagsord och upplysningar om dem. Kanske får lexikograferna bakom ordboken i fråga ta del av användarnas reaktioner via exempelvis skrivna brev eller e-brev (jfr Bergenholtz & Malmgren 2003: 4; Sköldberg 2020: 8). Utifrån en ordboks innehåll, och reaktioner på detta, kan direkt interaktion mellan lexikografer och ordboksanvändare alltså initieras, och mer eller mindre långvariga och intensiva kommunikativa relationer kan etableras.

Den fallstudie som redovisas här gäller ordboksartiklar i en specifik svensk ordbok, nämligen artiklar vilka ägnas uppslagsord som benämner och beskriver äldre människor. Ordboken är den andra upplagan av *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2021), och tre exempel på artiklar är **gubbe 1**, **gumma** och **pensionär**.¹ Ordboken omtalas i fortsättningen ofta med förkortningen SO, och i enlighet med dess konventioner skrivs uppslagsord med fet stil. Studiens fokus ligger på ordboken i sig, inte på hur användare uppfattar och eventuellt reagerar på ordbokens innehåll (se t.ex. Svensén 2004: 532–566 och Hult 2017: 67–98 om användarstudier av ordböcker).

I studien kartläggs hur aktuella uppslagsord definieras, vilka syntaktiska språkexempel som förekommer och i vilken utsträckning som uppslagsord och exempel eventuellt kan sägas ge uttryck för så kallad *ålderism* (eng. *age-ism/ageism*). Detta fenomen definieras på följande sätt i SO: "fördomar el. stereotypa föreställningar om ålder som kan leda till diskriminering av äldre personer" (SO 2021, **ålderism**). I ordbokens notation används en mindre gradstorlek för så kallade *definitionstillägg*, vilka kompletterar den betydelsebeskrivning som definitionen med normal gradstorlek ger. Också andra konventioner i SO återges i artikeln med undantag för att jag väljer att använda rak stil och citationstecken i stället för kursiv stil i språkexempel. (Se Svensk ordbok 2023.)

Studiens syfte är således att kartlägga hur äldre människor beskrivs i aktuella artiklar i SO (2021). Syftet operationaliseras genom tre forskningsfrågor:

¹ En siffra efter ett uppslagsord i SO (2021) anger att det aktuella ordet har två, tre eller flera huvudbetydelser (Svensk ordbok 2023). Vad gäller uppslagsordet **gubbe** är det huvudbetydelsen **gubbe 1** "gammal man [...]" som är aktuell, inte **gubbe 2** "grov tabbe eller dumhet".

- (F1) Hur formuleras definitioner av uppslagsord vilka beskriver äldre människor i SO?
- (F2) Vilka bilder av äldre människor framträder i syntaktiska språkexempel i SO?
- (F3) Visar svaren på (F1) och (F2) att *ålderism* kan sägas förekomma i aktuella SO-artiklar och hur framträder i så fall denna?

I sammanhanget är det viktigt att jag klargör min egen position i förhållande till studiens syfte, forskningsfrågor och material. Till viss del har jag ett inifrånperspektiv på SO, eftersom jag ingår i den forskargrupp som, på Svenska Akademiens uppdrag, arbetar med Akademiens samtidsordböcker, dvs. SO och *Svenska Akademiens ordlista* – SAOL (Svenska Akademiens samtidsordböcker 2025). Men jag har inte arbetat med de ordboksartiklar som analyseras, inte heller diskuterat dem med andra medlemmar i forskargruppen. Därmed har jag ett utifrånperspektiv på materialet för studien.

Artikeln är uppbyggd av sex avsnitt. Detta inledande avsnitt 1 följs av avsnitt 2. I detta presenteras SO och avgränsningar av begreppen 'ålder', 'äldre' och 'ålderism' görs. I avsnitt 3 sätts studien in i ett forskningssammanhang. De teoretisk-metodiska utgångspunkterna samt materialet för studien presenteras i avsnitt 4. Temat för avsnitt 5 är resultat, analys och diskussion av det undersökta materialet. I det avslutande avsnitt 6 summeras studien och förslag till fortsatt forskning presenteras.

2 En ordbok och tre begrepp

Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien – SO utkom med sina andra upplaga 2021. SO (2021) är tillgänglig som appar (applikationer) för Android- och iOS-mobiltelefoner och som en av tre ordböcker på Svenska Akademiens ordboksportal svenska.se. Den första SO-upplagan från 2009 föregicks av *Nationalencyklopediens ordbok* – NEO (1995–1996) och *Svensk ordbok* (1986 och senare). SO (2021), liksom dess föregångare, är enspråkiga definitionsordböcker med ett deskriptivt perspektiv. SO (2021) innehåller cirka 65 000 uppslagsord, ordbokens innehåll är en delmängd av en lexikal databas med cirka 200 000 ingångar och ordboken stöds av korpusmaterial. (Se vidare Sköldberg 2024 och Sköldberg et al. 2025 om SO.)

Begreppet 'ålder' kan definieras på olika sätt (jfr SOU 2020:69: 37). Grundläggande är distinktionen mellan *kronologisk ålder* (alternativt *numerisk ålder*) och *social ålder*. Det är antalet levnadsår som avgör en individs kronologiska ålder, medan individens sociala ålder är avhängig ett socialt sammanhang. I fråga om social ålder kan man skilja mellan den sociala ålder som individen upplever sig ha och den sociala ålder som andra bedömer att individen har. Sådana bedömningar kan sammanfalla, men de behöver självfallet inte göra det. (Se t.ex. Andersson 1997: 3–21, Nikula 2008: 338–339, Sandberg 2020: 19–20 och SOU 2020:69: 38–39 om aspekter på begreppet 'ålder'.)

Varje individ är naturligtvis äldre, yngre eller jämnårig med andra individer (jfr Nikula 2008: 343). Ur ett samhällsperspektiv behövs dock en mera allmängiltig bedömning av vem som är 'äldre'. Exempelvis är 65 år en vanlig pensionsålder i Europeiska unionens medlemsländer (Pensionsmyndigheten 2025). Den som lämnar arbetslivet kan sägas vara 'äldre' genom sin kronologiska ålder. Men kronologisk ålder kopplas ofta till individens sociala ålder, särskilt andras bedömningar av individens ålder. Enligt den svenska statliga myndigheten SCB Statistiska centralbyrån är den som har fyllt 60 år en äldre person och Förenta Nationerna – FN gör samma bedömning (SCB 2022; UNHCR 2025). I studien följer jag SCB och FN och undersöker därför ordboksartiklar i SO vilka definierar människor som explicit eller sannolikt är minst 60 år gamla, ofta omtalat som 60+ (jfr Nikula 2008: 339–340 om åldersbenämningar med sifferuppgifter och plustecken).

Begreppet 'age-ism' alternativt 'ageism' introducerades 1969 med definitionen "a form of bigotry we now tend to overlook: age discrimination or age-ism, prejudice by one age group toward other age groups" (Butler 1969: 243; se vidare Achenbaum 2015). En svensk definition och term, *ålderism*, introducerades 1997, även om ordet förekommer i svenskan sedan slutet av 1970-talet: "Här föreslås ordet *ålderism*, som kan definieras som *stereotypa föreställningar eller diskriminering som utgår från en människas [kronologiska] ålder.*" (Andersson 1997: 4, kursiv stil i originalet; se SO 2021 och KB 2025 om ordet *ålderism*). Jag följer Andersson (1997) och definierar 'ålderism' som 'stereotypa föreställningar utifrån en människas kronologiska ålder'.

3 Forskningssammanhang

Forskning om äldre har genomförts och genomförs ur olika perspektiv. Särskilt inom medicinsk forskning uppmärksammas åldrande, äldre människor och eventuell ålderism (se t.ex. Jönsson 2009 och Jönsson 2021). En översikt av forskning som ägnas diskurser om hög ålder ges av Sandberg (2020: 22–23). Utifrån kommunikationsvetenskapliga och språkvetenskapliga utgångspunkter har forskare studerat bland annat bilder av äldre i skrivna svenska texter inom kulturprojekt respektive i dagstidningar (Sandberg 2020; Edström & Lagerlöf Nilsson 2023). Därtill har språkteknologiska metoder använts för att undersöka eventuell ålderism i det svenska medielandskapet (Kokkinakis & Edström 2019).

Lexikografins område kan indelas på olika sätt (Svensén 2004: 1–7). Ett delområde är *metalexikografi*, vilket ägnas "undersökning och utveckling av teorier rörande ordböckers tillkomst, egenskaper, ändamål och användning" (Svensén (2004: 3). En teoretisk-metodisk inriktning inom metalexikografien är *kritisk lexikografi* (eng. *critical*

lexicography). Med denna utgångspunkt har Moon (2014) och Chen (2019) analyserat hur ordböcker för engelska bland annat beskriver äldre människor (se vidare avsnitt 4).

Inom kritisk lexikografi uppmärksammas samhällsliga förhållanden (jfr Chen 2019: 362–365). Därför kan aktuell lagstiftning vara relevant för sådana studier. Så är fallet för denna studie, eftersom det sedan 2008 finns en diskrimineringslag i Sverige, vars första paragraf lyder:

Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller *ålder*. (SFS 2008:567, 1 §, min kursivering)

Tidigare studier av svenska ordböcker, där SO (2021) respektive dess föregångare undersöks, har mer eller mindre explicita kopplingar till de diskrimineringsgrunder som lagen anger. Exempel är Nikula (2008) om ålder, Pilke och Puskala (2010), liksom Sköldberg (2020), om kön samt Petersson och Sköldberg (2020, 2021) om könsöverskridande identitet och uttryck samt sexuell läggning.

Den studie av artiklar i SO (2021) som redovisas är ett bidrag till forskningen om hur äldre beskrivs i det svenska samhället av idag. Tidigare metalexikografiska studier av svenska ordböcker uppmärksammar alltså främst kön/könsöverskridande identitet och uttryck samt sexuell läggning. Nikula (2008) undersöker dock bilder av äldre i några svenska ordböcker "mot bakgrund av den kritiska lingvistikens (Fowler 1991) och den nära besläktade kritiska diskursanalysen (Fairclough 1992)" (Nikula 2008: 338; se t.ex. Seiler Brylla et al. 2018 om kritiska perspektiv inom text- och diskursstudier samt Pälli & Lillqvist 2020 om diskursanalysens bakgrund och utveckling). Den studie som redovisas här har en tydlig utgångspunkt i kritisk lexikografi, vilket får sägas vara en teoretisk-metodisk utveckling jämfört med Nikula (2008) och flertalet nämnda metalexikografiska studier av svenska ordböcker.

4 Teoretisk-metodiska utgångspunkter och material

Studien som redovisas är således en metalexikografisk studie, där kvantitativa resultat fungerar som utgångspunkt för en kvalitativ analys. En ordbok som helhet utgör en form av supertext (Chen 2019: 378). Liksom Nikula (2008: 338) betraktar och behandlar jag varje ordboksartikel, fortsättningsvis ofta *SO-artikel*, som en självständig text.

Som framgår av avsnitt 3 tar studien sin utgångspunkt i kritisk lexikografi. En första motivering för valet är att frågan om eventuell ålderism i SO (2021) är ideologiskt färgad. Särskilt Moon (2014: 85) understryker att "[i]deologically positioned meaning is central

to the concerns of critical lexicography [...]”. En andra motivering är att kritisk lexikografi har visat sig vara användbar för metalexikografiska studier av ”känsliga områden”, bland annat ”ethnocentricity, gender and sexuality, and *age/ageism*” (Moon 2014: 86, min kursivering). När det gäller att identifiera SO-artiklar för denna studie, gör Moon (2014: 99) ett viktigt påpekande:

Particular sites for potential ageism [in lexical entries] are those adjectives and nouns which reference age directly, such as *young, old, teenager, cougar*, though many other items embed or entail notions of age indirectly with age-related semantic preferences [...] (kursiv stil i originalet)

Jag delar Moons uppfattning, vilket innebär att det inte enbart är SO-artiklar som direkt återspeglar (kronologisk) ålder som är intressanta utan också andra SO-artiklar kan vara det.

För att klassificera informationskategorier i ordboksartiklar, skiljer Svensén (2004: 9–12) mellan fyra huvudtyper:

- (1) Formell information: stavning, uttal, morfologi (både ordböjning och ordbildning)
- (2) Syntagmatisk information: ordklassstillhörighet, konstruktionssätt, kollokationer, idiom
- (3) Semantisk information: betydelse
- (4) Pragmatisk information: förekomst, bruklighet

Utifrån syfte och forskningsfrågor fokuserar jag i denna studie i första hand på (3) Semantisk information, detta genom definitioner, inklusive definitionstillägg, av uppslagsord (jfr Nikula 2008: 345). Men jag uppmärksammar också syntaktiska språkexempel, inom (2) Syntagmatisk information, eftersom exempel kan bidra till betydelsebeskrivningar av ord (jfr Svensén 2004: 345; Nikula 2008: 341). Slutligen uppmärksammar jag relevanta uppgifter om förekomst och bruklighet, dvs. (4) Pragmatisk information. Också sådana uppgifter kan vara relevanta utifrån syftet och forskningsfrågorna (jfr Svensén 2004: 11–12, 380; se vidare Moon 2014: 86 och Chen 2019: 380 om definitioner, språkexempel och pragmatiska upplysningar med kritisk lexikografi som utgångspunkt.)

Materialet för studien består av två huvudkategorier av SO-artiklar. Den första kategorin utgörs av artiklar med benämningar på individer vilka säkerligen eller sannolikt är 60+. I dessa SO-artiklar analyseras definitioner av orden och eventuella syntaktiska språkexempel. Definitionerna bildar ett första delmaterial, (A), och språkexemplen ett andra delmaterial, (B). Däremot ingår inte definitioner och språkexempel där kriteriet med 60+ inte är uppfyllt. Detta gäller exempelvis definitionen ”ä. om (yngre) man som beter sig som el. på annat sätt liknar en gubbe” med språkexemplet ”han är 35 år och redan gubbe” i artikeln **gubbe**, huvudbetydelsen **gubbe 1**. Den andra kategorin SO-artiklar i materialet utgörs av syntaktiska språkexempel där benämningar i (A) används i exempel i andra artiklar, dvs.

ett tredje delmaterial: (C). Ett exempel med benämningen *gubbe* finns i artikeln **darrig**: "en darrig gammal *gubbe*" (min kursivering).

För att identifiera SO-artiklar som ska ingå i delmaterial (A) har jag utgått från förteckningen över benämningar på personer 60+ som ingår i Nikula (2008: 352) och gjort sökningar i iOS-appen för SO. Därtill har jag gjort kompletterande sökningar. Mina sökningar har resulterat i 30 artiklar med benämningar på äldre.² I dessa artiklar finns det totalt 32 definitioner av betydelser och 31 syntaktiska språkexempel, dvs. delmaterial (A) respektive (B). Därtill kommer 62 andra artiklar där benämningar i (A) används i syntaktiska exempel, dvs. delmaterial (C). De totalt 92 artiklarna utgör en mycket liten del av SO (2021) och studiens resultat kan självfallet inte generaliseras.

För att analysera definitioner och språkexempel i SO-artiklarna har jag utgått från den lista med nio semantiska komponenter som Nikula (2008: 338) använder. Jag har dock gjort vissa modifieringar såväl vad gäller avgränsningen av komponenterna som deras benämningar. Komponenterna i min studie är som följer:

1. Kronologisk ålder
2. Maskulin referent
3. Feminin referent
4. Negativt värderad egenskap
5. Positivt värderad egenskap
6. Beskrivning av aktivitet
7. Beskrivning av hälsotillstånd
8. Beskrivning av utseende
9. Annan egenskap eller upplysning

Jag analyserar både huvudbetydelser till uppslagsord och underbetydelser liksom syntaktiska språkexempel som bidrar till beskrivningen av huvudbetydelser respektive underbetydelser. I Appendix återfinns uppgifter om samtliga artiklar med upplysningar om förekomsten av definitioner samt syntaktiska språkexempel till huvudbetydelser respektive underbetydelser.

För att visa hur analysen har genomförts väljer jag SO-artikeln **gamling**. Uppslagsordets huvudbetydelse beskrivs som "<vardagligt> gammal (mans)person". I denna definition

² Bland de uppslagsord i SO (2021) som *inte* undersöks finns substantiv vilka *inte* är benämningar på människor som är eller kan antas vara 60+, till exempel **-plussare** "person som är några år äldre än den ålder som anges av förledet", exempelvis *fyrtioplussare*, och **snuskhummer** "(mans)person som alltför öppet visar sin sexualdrift el. alltför mycket fantiserar om sexualitet", adjektiv som **gammal 1**, **urgammal** och **äldre** samt verb/verbfraser som **förgummas** och **gubba till sig**.

ingår belägg för komponenterna 1. Kronologisk ålder, 2. Maskulin referent (om än skrivet inom parentes) och 9. Annan egenskap eller upplysning: betydelsen har en vardaglig stilnivå. Till huvudbetydelsen ges ett syntaktiskt språkexempel, "en orkeslös gamling", vilket är en förekomst av 7. Beskrivning av hälsotillstånd. Underbetydelsen till **gamling** är formulerad som "i plur. ofta om gamla personer oavsett kön". I definitionen ingår belägg för komponenterna 1. Kronologisk ålder, 2. Maskulin referent, 3. Feminin referent samt 9. Annan egenskap eller upplysning; just i plural används *gamlingar* ofta om både kvinnor och män. Också underbetydelsen är försedd med ett språkexempel, "gamlingarna på hemmet", vilket är ett belägg för 6. Beskrivning av aktivitet: de äldre personerna befinner sig på denna angivna plats. Som framgår av exemplet kan belägg för flera komponenter uppträda i en och samma definition – och detsamma gäller för ett och samma syntaktiska exempel.

För att stärka intersubjektiviteten i analysen har jag genomfört komponentanalysen av delmaterialen (A), (B) och (C) två gånger med tre veckors mellanrum (jfr Boréus & Bergström 2017: 28–29). Överensstämmelsen mellan de båda analyserna visade sig vara god.

5 Resultat, analys och diskussion

I detta avsnitt ger jag först en kvantitativ översikt av förekomsten av olika semantiska komponenter i definitioner, (A), respektive i syntaktiska språkexempel, (B) och (C), för att sedan besvara de tre forskningsfrågorna i avsnitt 1 ovan. Det senare görs i avsnitt 5.1, 5.2 respektive 5.3. Förekomsten av olika komponenter i delmaterialen (A), (B) respektive (C) redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Semantiska komponenter i definitioner av uppslagsord, (A) (n=32), syntaktiska språkexempel, (B) (n=31), och syntaktiska språkexempel, (C) (n=62) samt totalt, antal förekomster i absoluta tal

Komponenter	Definitioner (A)	Språkexempel (B)	Språkexempel (C)	Totalt
1. Kronologisk ålder	30	10	17	57
2. Maskulin referent	16	13	2	31
3. Feminin referent	9	7	1	17
4. Negativt värderad egenskap	4	4	12	20
5. Positivt värderad egenskap	7	5	5	17
6. Beskrivning av aktivitet	4	15	24	43
7. Beskrivning av hälsotillstånd	8	3	6	17
8. Beskrivning av utseende	–	3	11	14
9. Annan egenskap eller upplysning	18	3	4	25
Totalt	96	63	82	241

Tabell 1 visar att flest förekomster av semantiska komponenter återfinns i delmaterial (A), definitioner, med 96 förekomster. Därefter följer exemplen i delmaterial (C) och (B) med 82 respektive 63 förekomster. De fyra vanligast förekommande komponenterna i materialet som helhet är 1. Kronologisk ålder, 6. Beskrivning av aktivitet. 2. Maskulin referent samt 9. Annan egenskap eller upplysning med 57, 43, 31 respektive 25 förekomster. Mer intressant än dessa övergripande kvantitativa uppgifter är kanske de mönster som finns när det gäller förekomsten av olika komponenter i delmaterialen jämfört med varandra.

Det är inte förvånande att komponent 1. Kronologisk ålder förekommer i flertalet av definitionerna, 30 av 32, i delmaterial (A), eftersom dessa SO-artiklar ägnas just benämningar på äldre personer. Komponenten är också vanlig i syntaktiska språkexempel, (C), med 17 förekomster, men mindre vanlig i (B) med 10 förekomster. Komponenten 2. Maskulin referent uppträder klart mer i (A) och (B) med 16 respektive 13 förekomster mot blott 2 i (C). Som framgår av tabell 1 är det dock vanligare med maskulina referenter än med feminina i samtliga tre delmaterial (jfr Sköldberg 2020: 9–11 om genuskritiska perspektiv på ordböcker och se avsnitt 5.2 om maskulina och feminina referenter i delmaterial (C)).

Komponent 4. Negativt värderad egenskap förekommer främst i syntaktiska språkexempel i delmaterial (C) med 12 förekomster, medan (A) och (B) noteras för 4 förekomster vardera. I fråga om 5. Positivt värderad egenskap är komponenten något vanligare i (A) med 7 förekomster än i (B) och (C) med 5 förekomster vardera.

När det kommer till komponent 6. Beskrivning av aktivitet, återfinns flertalet förekomster i språkexempel. Antalet är 24 i delmaterial (C) och 15 i (B) men bara 4 i (A). Komponenten 7. Beskrivning av hälsotillstånd förekommer främst i definitioner, (A), och syntaktiska språkexempel, (C), med 8 respektive 6 förekomster, medan komponenten är mindre vanlig i (B) med 3 förekomster.

Komponent 8. Beskrivning av utseende uppträder främst i språkexemplen (C) med 11 förekomster, medan den är mera sparsamt företrädd i exemplen (B) med 3 förekomster och inte alls i definitionerna i (A). Komponent 9. Annan egenskap eller upplysning förekommer främst i (A) med 18 förekomster. Däremot är denna komponent mera ovanlig i syntaktiska språkexempel: delmaterial (C) noteras för 4 och (B) för 3 förekomster.

5.1 Definitioner av uppslagsord

I detta avsnitt presenteras och analyseras representativa exempel för de fem mest frekventa komponenterna i delmaterial (A), dvs. 1. Kronologisk ålder, 9. Annan egenskap eller upplysning, 2. Maskulin referent och 3. Feminin referent samt 7. Beskrivning av hälsotillstånd. Vanligast är alltså komponenten 1. Kronologisk ålder, men åldersangivelserna i definitionerna är mestadels mindre exakta (exempel 1):

(1) **pensionär** "person som pensionerats av åldersskäl"; **gumma** "gammal kvinna ofta med tonvikt på skröplighet"

Definitionen av **pensionär** innehåller inte någon exakt åldersuppgift, men referenten har fått lämna yrkeslivet av åldersskäl, och flertalet ålderspensionärer i det svenska samhället är 60+ (jfr Nikula 2008: 341–342). Inte heller **gumma** har någon tydlig åldersangivelse genom adjektivet *gammal*, men adjektivet och definitionstillägget "ofta med tonvikt på skröplighet" antyder att en gumma har uppnått en hög kronologisk ålder.

Komponenten 9. Andra egenskaper eller upplysningar meddelar mestadels pragmatiska upplysningar (exempel 2):

(2) **gubbstrutt** "<nedsättande> (skröplig) gubbe"; **patriark 1** "äv. bildligt vördnadsvärd åldring"; **grå panter** "<skämtsamt> vital pensionär"; **kärring** eller **käring** "<vardagligt; vanligen något nedsättande> gammal kvinna"; **farbror** även **farbroder** "äv. om annan äldre man, särskilt som tilltalsord <något ålderdomligt> (nästan enbart i den kortare formen)"; **tant** "spec. som tilltalsord till äldre kvinna (oberoende av släktskap) <något ålderdomligt>"

I fråga om **gubbstrutt** ges upplysningen att ordet är nedsättande, medan en underbetydelse till **patriark 1** är försedd med uppgiften att ordet kan användas bildligt och inte enbart om "de fornjudiska gestalterna Abraham, Isak och Jakob". Uttrycket **grå panter** bedöms vara ett skämtsamt uttryck för vitala pensionärer. Alternativformerna **kärring/käring** har en vardaglig stilnivå och är vanligen nedsättande. Utöver för att ange släktskapsrelationer används **farbror/farbroder** och **tant** som tilltalsord, och båda orden bedöms ha en något ålderdomlig stilnivå.

Som framgår av tabell 1 är komponenterna 2. Maskulin referent och 3. Feminin referent vanliga i definitioner (exempel 3). Situationen är densamma för 7. Beskrivning av hälsotillstånd (exempel 4).

(3) **geront** "någon gång äv. om gammal man, särskilt politiker, i nutiden"; **emerita** "(titel för) pensionerad kvinnlig präst eller professor"

(4) **gubbe 1** "gammal man ofta med tonvikt på skröplighet"; **kärngumma** "fysiskt stark och frisk gumma"; **pantertant** "gammal men vital kvinna"

Maskulina och feminina referenter framträder vanligen entydigt i definitioner, i exempel 3 för **geront** respektive **emerita**. Men som framgår i avsnitt 4 kan maskulina referenter även anges som fakultativa med hjälp av parenteser; huvudbetydelsen till **gamling** definieras som "gammal (mans)person" (jfr Nikula 2008: 341).

Exempel 4 visar att beskrivningar av hälsotillstånd kan gälla kroppsliga svagheter hos äldre, som i fråga om **gubbe 1**. Samma komponenter används för att definiera **gubbe 1** och **gumma** i exempel 1, förutom att referenten givetvis är "gammal man" respektive "gammal kvinna". Definitionstilläggen i dessa båda SO-artiklar avspeglar vad Sandberg (2020: 23) kallar "den dominerande föreställningen om och representationen av äldre [...]" i samhället, nämligen "en bild av förfall, sjukdom och beroende [...]" (se även Nikula 2008: 337). Men stereotypa beskrivningar av äldres hälsotillstånd kan även vara sådana som i artiklarna **kärngumma** och **pantertant** i exempel 4; den som benämns på ett sådant sätt avviker från stereotypen för äldre genom att vara vid god hälsa (jfr Sandberg 2020: 23).

5.2 Syntaktiska språkexempel

I detta avsnitt presenteras och analyseras först representativa exempel för de fem mest frekventa komponenterna i de syntaktiska språkexemplen i delmaterial (B). Därefter görs motsvarande för de tre mest frekventa benämningarna i (A) vilka används i syntaktiska språkexempel i andra SO-artiklar, dvs. delmaterial (C).

Som framgår i avsnitt 5.1 är komponenten 6. Beskrivning av aktivitet inte särdeles framträdande i definitionerna, (A), medan den är mera frekvent i de tillhörande syntaktiska exemplen, delmaterial (B) (se exempel 5).

(5) ¹**senior 2** "studenter, arbetslösa och seniorer får köpa biljetter till rabatterat pris"; **grå panter** "det var framför allt hos den äldre väljargruppen som den grå pantern vann röster"

När det gäller beskrivning av aktiviteter handlar det, för det första, om att någon ger personer som är 60+ möjligheter att utföra vissa aktiviteter, exempelvis köpa biljetter till förmånligare pris än flertalet människor i samhället. Nikula (2008: 343) påpekar att *senior*, som är förankrat i idrottssammanhang, kan bidra till "att förmedla bilden av aktiva, levnadsglada äldre". Även Sandberg (2020: 97) hävdar att *senior* är en benämning som används när "man betonar god hälsa, aktivitet och hemmaboende [...]" hos personer som är 60+. I detta fall gäller det möjligheten att delta i aktiviteter tillsammans med personer som säkerligen eller antagligen är yngre än 60+. För det andra visar exempel 5

att det handlar om att äldre människor själva, här "den grå pantern", utför handlingar, i detta fall vinner framgångar i ett politiskt val.

När det kommer till komponent 1. Kronologisk ålder, finns det en variation inom materialet som helhet genom att syntaktiska språkexempel i delmaterial (B) kan vara mer precisa än definitioner i (A) (se exempel 1). Sådan större precision visas i exempel 6:

(6) **nestor** "den äldste inom viss grupp och vanligen därför den mest vördnadsvärde",
"den svenska filmkritikens nestor, 82-åriga NN"

För att kunna kallas *nestor* ska en person vara äldst i en grupp och härigenom värd att vördas. Definitionen belyses ytterligare genom att mannen i det tillhörande språkexemplet är (yrkesverksam) filmkritiker vid 82 års ålder.

Liksom i definitionerna i delmaterial (A) är komponenterna 2. Maskulin referent och 3. Feminin referent vanliga i de tillhörande språkexemplen i (B) (se exempel 7).

(7) **geront** "geronter som Reagan och Chirac"; **emerita** "hon är professor emerita i litteraturvetenskap men arbetar fortfarande med sin forskning"

De syntaktiska språkexemplen i exempel 7 bidrar till att belysa definitionerna ytterligare genom att omnämna den tidigare amerikanska presidenten Ronald Reagan (1911–2004) och dennes franska motsvarighet Jacques Chirac (1932–2019) respektive precisera vilket ämne som den pensionerade professorn arbetar inom. För yngre användare av SO kan Reagan och Chirac dock vara mindre bekanta namn, eftersom de lämnade sina respektive poster 1989 och 2007 (NE 2025).

Den femte och sista av de mest frekventa komponenterna i de syntaktiska språkexemplen i delmaterial (B) är 5. Positivt värderad egenskap (se exempel 8).

(8) **pensionär** "glad pensionär", "pigg pensionär"

Fraserna i exempel 8 kan sägas uttrycka en positiv stereotyp bild av hur pensionärer förväntas vara. Formuleringen *glad pensionär* används i olika sammanhang, bland annat i språkexemplet "Jag är numera en glad pensionär" till uppslagsordet **numera** i SO, vilket alltså ingår i delmaterial (C). Även formuleringen *pigg pensionär* i exempel 8 pekar på en stereotyp bild av äldre, som förhoppningsvis är vid god hälsa. Just denna fras kan kopplas samman med uttrycket vara *pigg för sin ålder*, som återfinns under uppslagsordet **¹pigg 1** i SO (Petersson & Sköldberg 2021: 384).³

³ Några av de syntaktiska språkexemplen till **¹pigg 1** gäller 60+, nämligen "en pigg gammal dam" och "han är 80 år fyllda och pigg för sin ålder".

Olika benämningar för 60+ i delmaterial (C) uppvisar en tydlig kvantitativ fördelning. I en första grupp återfinns **gubbe 1**, **pensionär** och **gumma** med 24, 20 respektive 10 syntaktiska språkexempel, totalt 54. I en andra grupp ingår **åldring 1** med 2 exempel samt **farbror** även **farbroder**, **gamling**, **grand old man**, ¹**senior 2**, **stofil** samt **tant** med ett exempel vardera, totalt 8. Samtliga artiklar förtecknas i Appendix. Förekomsten av semantiska komponenter i språkexemplen med **gubbe 1**, **pensionär** och **gumma** redovisas i tabell 2.⁴

Tabell 2. Komponenter i syntaktiska språkexempel där benämningarna **gubbe 1** (n=24), **pensionär** (n=20), **gumma** (n=10) samt totalt förekommer, antal förekomster i absoluta tal

Komponenter	<i>gubbe 1</i>	<i>pensionär</i>	<i>gumma</i>	Totalt
1. Kronologisk ålder	10	2	4	16
2. Maskulin referent	–	2	–	2
3. Feminin referent	–	1	–	1
4. Negativt värderad egenskap	9	1	–	10
5. Positivt värderad egenskap	–	3	1	4
6. Beskrivning av aktivitet	6	12	2	20
7. Beskrivning av hälsotillstånd	5	1	–	6
8. Beskrivning av utseende	3	1	7	11
9. Annan egenskap eller upplysning	2	2	–	4
Totalt	35	22	14	74

Tabell 2 visar att det finns totalt 35 förekomster av semantiska komponenter till **gubbe 1** i delmaterial (C). De fyra vanligaste kategorierna är 1. Kronologisk ålder, 4. Negativt värderad egenskap, 6. Beskrivning av aktivitet och 7. Beskrivning av hälsotillstånd med 10, 9, 6 respektive 5 förekomster. Den kronologiska åldern beskrivs ofta genom adjektivet *gammal*, medan de negativa egenskaperna gäller bland annat otrevligt uppförande, snålhet och (alltför) stort sexuellt intresse. Några aktiviteter är sociala sådana tillsammans med jämnåriga, medan de beskrivna hälsotillstånden är ganska dåliga. Exempel på dessa komponenter med **gubbe 1** i delmaterial (C) visas i 9:

(9) **darrig** "en darrig gammal gubbe"; ²**fylla 4** "gubben är 90 år fyllda"; **tvär** "gubben var tvär och grinig"; **gnetig** "en gnetig gubbe som sades ha en massa pengar i madrassen"; **liderlig** "en liderlig gubbe"; **pilsner** "gubbarna satt och drack pilsner"; **språka** "gubbarna satt på ljugarbänken och språkade"; **skrabbig** "en skrabbig gammal gubbe"; **skraltig** "en skraltig gammal gubbe"; **skruttig** "en skruttig gammal gubbe"

Den andra benämningen i tabell 2, **pensionär**, noteras för totalt 22 förekomster av semantiska komponenter. Den mest frekventa av dem är 6. Beskrivning av aktivitet med 12 förekomster. Det kan vara fråga om att pensionärer själva är aktiva eller att andra

⁴ Definitionerna av **gubbe 1** och **gumma** i delmaterial (A) anger att dessa avser 2. Maskulin referent respektive 3. Feminin referent. Däremot är båda komponenterna aktuella i fråga om **pensionär**.

försöker påverka pensionärer att agera på önskat sätt. Övriga aktuella komponenter i tabell 2 noteras för som mest tre förekomster vardera. Exempel på de båda underkategorierna av aktiviteter återfinns i 10.

(10) **boule** "pensionärerna spelade boule på torget"; **emigrera** "de valde att emigrera till Spanien när de blev pensionärer"; **gunst** "partiernas slåss om pensionärernas gunst [för att pensionärerna ska rösta på det aktuella partiet i ett politiskt val]"

Den tredje och sista benämningen i tabell 2 är **gumma** med totalt 14 förekomster av semantiska komponenter. De tre mest frekventa är 8. Beskrivning av utseende, 1. Kronologisk ålder och 6. Beskrivning av aktivitet med 7, 4 respektive 2 förekomster. Flertalet beskrivningar av utseende fokuserar på effekter av åldrande, kronologisk ålder anges uteslutande genom adjektivet *gammal* och aktiviteterna verkar beskriva en äldre tid med manuellt jordbruksarbete och en förutsatt djup kristen tro. Exempel ges i 11:

(11) **fåra** "gummans panna var full av fåror"; **skrynklig** "gummans skrynkliga ansikte"; **tandlös** "en tandlös gammal gumma"; **vanna** "gummorna vannade havre"; **huckle** "gummor i hucklen på väg till kyrkan"

5.3 Eventuell ålderism i definitioner och/eller syntaktiska språkexempel

I detta avsnitt diskuteras resultaten i avsnitt 5.1 och 5.2 utifrån den tredje forskningsfrågan, dvs. om definitioner och/eller syntaktiska språkexempel kan sägas uttrycka ålderism.

Min bedömning är att vissa definitioner av uppslagsord, delmaterial (A), och vissa språkexempel, delmaterial (B), uttrycker stereotypa föreställningar om äldre, dvs. ålderism. Det handlar om åldrande och kroppsliga begränsningar, vilka ofta tillkommer med åldern, som i definitionerna av **gumma** i exempel 1 och **gubbe 1** i exempel 4. Men det handlar också om personer som är 60+ men de är ändå aktiva inom olika områden. Härigenom avviker de, på ett positivt sätt, från stereotypa uppfattningar om äldre. Två exempel i materialet är **grå panter** i exempel 2 och **nestor** i exempel 6.

Vissa uttryck för ålderism "mildras" dock genom pragmatiska uppgifter till definitioner, dvs. förekomster av komponent 9. Annan egenskap eller upplysning. Detta visar sig bl.a. i exempel 2 i fråga om **gubbstrutt**, som sägs vara nedsättande, och **kärring/käring**, som anges vara både vardagligt och något nedsättande. Här kan en jämförelse göras med två föregångare till SO, nämligen tredje upplagan av *Svensk ordbok* från 1999 (SOB) och den första upplagan av *Svensk ordbok* från 1986 (SOB 86):

Vissa beteckningar som *käring* 'gammal (och ful) kvinna' (SOB) och *gubbstrutt* '(skröplig) gubbe' (SOB 86) är till sin innebörd därtill klart nedvärderande och andra, som exempelvis *fossil* (SOB) 'helt otidsenlig person' och *kalkskuta* 'gammal kvinna', är rena invektiver och till följd av detta olämpliga. (Nikula 2008: 339, kursiv stil i originalet)

De fyra uppslagsord som Nikula (2008) uppmärksammar behandlas inte på identiskt samma sätt i SO (2021). Som visas i exempel 2 är **kärring/käring** och **gubbstrutt** nu försedda med bruklighetskommentarer. I definitionen av **kärring/käring** ingår inte formuleringen "(och ful)". Definitionen av ²**fossil** i SO lyder "helt otidsenlig person eller företeelse", dvs. "eller företeelse" har tillkommit. Det finns också en bruklighetskommentar "äv. bildligt". Slutligen upptas inte uppslagsordet **kalkskuta** "gammal kvinna" i SO. De uttryck för ålderism i SOB och SOB 86 som Nikula kommenterar har alltså mildrats i SO (2021).

Det ska även sägas att stereotypa bilder av äldre i delmaterialen (A) och (B) till viss del kan försvaras utifrån det faktiska språkbruket, som detta avspeglar sig i korpusar (se avsnitt 2 om SO och korpusstöd). Exempelvis torde det vara svårt, eller rentav omöjligt, att finna ett autentiskt språkexempel som "**gumman** körde en motorcykel på 900 kubik".

Min bedömning är att förhållandevis många syntaktiska språkexempel i delmaterial (C) uttrycker stereotypa föreställningar om äldre, dvs. ålderism. Exempel är språkexempel där **gubbe 1** används, vilka gäller dåligt hälsotillstånd eller egenskaper som många uppfattar som negativa (se exempel 9). Benämningen **pensionär** används bl.a. om pensionärer som emigrerar till Spanien och som spelar boule, medan språkexemplen med **gumma** i mycket fokuserar på utseende där den kronologiska åldern visar sig (se exempel 10 respektive 11). Dessa resultat och denna bedömning ligger i linje med Nikulas konstaterande att språkexempel kan bidra till "hos ordboksanvändarna skapa eller vidmakthålla vissa attityder [...], i detta fall 'ålderistiska' innebörder" (Nikula 2008: 348).

Frågan om språkexempel i ordböcker är dock komplex och komplicerad. Ska en ordbok visa världen (och språkbruket) som den (och detta) faktiskt är eller ska ordboken visa hur världen (och språkbruket) borde vara? (Se vidare Nikula 2008: 347–348 och Pilke & Puska 2012: 156–158.) Det överordnade målet för SO är att ordboken ska vara inkluderande och deskriptiv (Petersson & Sköldberg 2021: 385). Men det är en utmaning för lexikografer att navigera mellan att "stryka eller modifiera illa valda [språk]exempel och att bli för politiskt korrekt [...]" (Sköldberg 2020: 23).

6 Summering och framåtblick

Den redovisade studien visar att det fortsatta arbetet med SO kräver vaksamhet vid beskrivningen av uppslagsord som gäller äldre människor, både i fråga om definitioner av uppslagsord och i valet av syntaktiska språkexempel (jfr Moon 2014; Chen 2019). Perspektiv från kritisk lexikografi kan därför vara användbara både vid produktion av SO, och andra ordböcker, liksom vid metalexikografiska studier. Utifrån resultaten av denna studie föreslår jag tre möjliga fortsättningar.

För det första finns det fler uppslagsord och ordbetydelser i SO vilka avser 60+ än de som har analyserats i undersökningen. Några få exempel är verben/verbfraserna **gubba till sig**, **förgubbas**, och **förgummas** (se fotnot 2 för fler exempel). Frågan är vilka bilder som andra uppslagsord och betydelser ger av äldre människor jämfört med de resultat som denna studie visar.

För det andra ingår självfallet andra "åldersord" i SO än de som avser personer som är 60+. Exempelvis definieras **tonåring** som "pojke eller flicka som är i tonåren" med de tillhörande syntaktiska språkexemplen "ett gäng tonåringar på mopeder" och "flera tusen tonåringar på popgalan". Men **tonåring** används även i SO-artiklar om andra uppslagsord eller ordbetydelser, dvs. motsvarigheter till delmaterial (C). Vissa exempel kan dock ifrågasättas, eftersom de kan sägas uttrycka stereotyper; tonåringar kräver ekonomiska uppoffringar, de styrs av sina hormoner och de uppfattas som besvärliga av både sin omgivning och sin familj (se exempel 12).

(12) **billig** "föräldrar kan tycka att tonåringar inte är billiga i drift"; **hormonstinn** "hormonstinna tonåringar"; **kvarter** "som tonåring var hon kvarterets skräck"; **nervkrig** "tonåringens tysta nervkrig mot modern"

Den tredje möjligheten till fortsatt forskning innebär att fokus flyttas från ordboken till ordbokens användare. Frågan är vilka synpunkter som användare har på SO:s beskrivningar av olika åldersgrupper. Sådana synpunkter, som kan skapa kommunikativa relationer mellan ordboksanvändare och lexikografer, kan förhoppningsvis bidra till en positiv utveckling av SO som ett verktyg för att beskriva svenska språket och som en resurs för användare som söker information om svenskan.

Referenser

Achenbaum, W. A. (2015). A History of Ageism Since 1969. *Generations. Journal of the American Society on Aging* 28:3, 10–16. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/26556123> (citerad 7.5.2025).

- Andersson, L. (1997). *Ålderism – Stereotypa föreställningar eller diskriminering som utgår från en människas ålder*. Rapporter från Stiftelsen Äldrecentrum 1997:14. Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum. Tillgänglig: https://aldrecentrum.se/wp-content/uploads/2022/11/1997_14-Alderism-Stereotypa-forestallningar-eller-diskriminering-som-utgar-fran-en-manniskas-alder.pdf (citerad 7.5.2025).
- Bergenholtz, H. & Malmgren, S-G. (2003). Förord. *LexicoNordica* 10, 1–5. Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/lexn/article/view/19791/17411> (citerad 7.5.2025).
- Boréus, K. & Bergström, G. (2017). Content Analysis. I: K. Boréus & G. Bergström (Red.). *Analyzing Text and Discourse. Eight Approaches for the Social Sciences*. SAGE Publications. 23–52.
- Butler, R. N. (1969). Age-Isms: Another Form of Bigotry. *The Gerontologist* 9, 243–246. https://doi.org/10.1093/geront/9.4_Part_1.243
- Chen, W. (2019). Towards a discourse approach to critical lexicography. *International Journal of Lexicography* 32:3, 362–388. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecz003>
- Edström, M. & Lagerlöf Nilsson, U. (2023). Mediebilderna av 60+. Föreställningar om äldre på DN:s förstasidor 1912–2022. I: A. Franck (Red.). *Mediehistorisk årsbok 2023*. Svensk Mediehistorisk Förening. 229–257. Tillgänglig: <https://www.mediehistoria.se/om-foreningen/arsberattelser/> (citerad 7.5.2025).
- Hult, A-K. (2017). *Ordboksanvändning på nätet. En undersökning av användningen av Lexins svenska lexikon*. Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap – GNS 27. Göteborgs universitet. Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/49441> (citerad 7.5.2025).
- Jönsson, H. (Red.) (2009). *Åldrande, åldersordning, ålderism*. Linköping University Interdisciplinary Studie 2009:10. Linköpings universitet. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:354703/FULLTEXT01.pdf> (citerad 7.5.2025).
- Jönsson, H. (Red.) (2021). *Perspektiv på ålderism*. Social Work Press. Tillgänglig: <https://portal.research.lu.se/sv/publications/perspektiv-pa-aldersism> (citerad 7.5.2025).
- KB (2025) = Kungliga biblioteket. Sök i Svenska tidningar, sökord **ålderism**. Tillgänglig: <https://tidningar.kb.se/> (citerad 7.5.2025).
- Kokkinakis, D. & Edström, M. (2019). Ålderism i dagens mediala Sverige. *Språkbruk* 2019:3, 22–27. Tillgänglig: <https://sprakbruk.fi/artiklar/alderism-i-dagens-mediala-sverige/> (citerad 7.5.2025).
- Moon, R. (2014). Meanings, Ideologies, and Learners’ Dictionaries. I: A. Abel, C. Vettori & N. Ralli (Red.). *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus. 15–19 July 2014*. Institute for Specialised Communication and Multilingualism. 85–105. Tillgänglig: <https://euralex.org/category/publications/euralex-2014/> (citerad 7.5.2025).
- NE (2025) = *Nationalencyklopedin*, uppslagsord **Ronald Reagan** och **Jacques Chirac**. Tillgänglig: www.ne.se (citerad 7.5.2025).
- Nikula, K. (2008). *Pensionär – aldrig i livet*. De äldre i ordböckerna. I: Á. Svavarsdóttir, G. Kvaran, G. Ingólfsson & J. H. Jónsson (Red.). *Nordiske Studier i Leksikografi 9. Rapport fra konference om leksikografi i Norden, Akureyri 22.-26. maj 2007*. The Árni Magnússon Institute for Icelandic Studies. 337–352. Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/nsil/issue/view/2336/91> (citerad 7.5.2025).
- Pensionsskyddscentralen (2025) = Pensionsskyddscentralen – Eläketurvakeskus. Pensionsålder. Tillgänglig: <https://www.etk.fi/sv/arbete-och-pension-utomlands/internationell-jamforelse/pensionsalder/> (citerad 7.5.2025).
- Petersson, S. & Sköldberg, E. (2020). Beskriva utan att diskriminera. Representation av könsidentitet och sexuell läggning i *Svensk ordbok*. *LexicoNordica* 27, 97–115. Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/lexn/article/view/123218> (citerad 7.5.2025).
- Petersson, S. & Sköldberg, E. (2021). To discriminate between discrimination and inclusion: a lexicographer’s dilemma. I: Z. Gavriilidou, M. Mitsiaki & A. Fliatouras (Red.). *Lexicography*

- for Inclusion: Proceedings of the 19th EURALEX International Congress, 7–9 September 2021, Alexandroupolis*, Vol. 1. Democritus University of Thrace. 381–386. Tillgänglig: <https://euralex.org/category/publications/euralex-2020-2021/> (citerad 7.5.2025).
- Pilke, N. & Puskala, J. (2012). Vem förvärvar, vem forskar och vem liknar Greta Garbo? Om fackspråklighet och könsbundna beteckningar i betydelsebeskrivningar. *LexicoNordica* 19, 141–162. Tillgänglig: <https://tidsskrift.dk/lexn/article/view/18418> (citerad 7.5.2025).
- Pälli, P. & Lillqvist, E. (2020). Diskurssianalysi. I: M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Kons-tenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (Red.). *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1457. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 374–410. Tillgänglig: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/45706> (cite-rad 7.5.2025).
- Sandberg, M. (2020). *Från beslut till broschyr. Intertextualitet, äldre och kultur i texter inom en statlig satsning*. Göteborgsstudier i nordiska språk – GNS 40. Göteborgs universitet. Till-gänglig: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/62619> (citerad 7.5.2025).
- SCB (2022) = SCB Statistiska centralbyrån. *Efter 60. En beskrivning av äldre i Sverige*. Demografiska rapporter 2022:2. SCB Statistiska centralbyrån. Tillgänglig: https://www.scb.se/contentassets/c4ac9fb5ad10451aab0885b7160de9b0/be0701_2022_a01_br_be51br2202.pdf (citerad 7.5.2025).
- Seiler Brylla, C., Westberg, G. & Wojahn, D. (2018). C som i kritik. Kritiska perspektiv inom text- och diskursstudier. I: D. Wojahn, C. Seiler Brylla & G. Westberg (Red.). *Kritiska text- och diskursstudier*. Text- och samtalsstudier från Södertörns högskola 6. Södertörns högskola. 9–36. Tillgänglig: <https://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1189343/FULLTEXT01.pdf> (citerad 7.5.2025).
- SFS 2008:567 = *Diskrimineringslag*. Svensk författningssamling – SFS 2008:567. Tillgänglig: [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssam-ling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/) (citerad 7.5.2025).
- Sköldberg, E. (2020). En mer inkluderande lexikografi – bortom frågan om kvinnor och män. I: J. Bondi Johannessen & K. Hagen (Red.). *Leksikografi og korpus. En hyllest til Ruth Vatvedt Fjeld*. Oslo Studies in Language 11:1. University of Oslo. 7–30. <https://doi.org/10.5617/osl.8165>
- Sköldberg, E. (2024). Andra upplagan av *Svensk ordbok (SO)* – Förutsättningar, teoretiska över-väganden, insatser och mottagande. I: D. Jansson, I. Melander, G. Westberg & D. Yassin Falk (Red.). *Svenskans beskrivning 38. Förhandlingar vid trettioåttonde sammankomsten. Örebro 4–6 maj 2022*. Örebro Universitet. 165–180. Tillgänglig: <https://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1854406/FULLTEXT01.pdf> (citerad 7.5.2025).
- Sköldberg, E., Blensenius, K. & Holmer, L. (2025). SO: the Swedish contemporary dictionary. I: D. Dannélls, K. Blensenius & L. Borin (Red.). *Sixty years of Swedish computational lexi-cography*. Digital Linguistics 3. Walter de Gruyter. 53–82. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1515/9783111577234> (citerad 20.8.2025).
- SO (2021) = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. 2 uppl. Tillgänglig: <https://svenska.se/> (citerad 7.5.2025).
- SOU 2020:69 = *Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre. Betänkande av Delegationen för senior arbetskraft*. Statens offentliga utredningar – SOU 2020:69. Norstedts Juridik. Tillgänglig: https://www.regeringen.se/contentassets/af64d1f3bc7e4e90ba41667e392d0d6f/sou-2020_69.pdf (citerad 7.5.2025).
- Svensén, B. (2004) [1987]. *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och prak-tik*. 2 omarb. o. utökade uppl. Norstedts Akademiska Förlag.
- Svenska Akademiens samtidsordböcker (2025) = Språkbanken Text. [projektet] Svenska Akade-miens samtidsordböcker. Tillgänglig: <https://spraakbanken.gu.se/projekt/svenska-akade-miens-samtidsordbocker> (citerad 7.5.2025).

svenska.se = Svenska Akademiens ordboksportal. Tillgänglig: <https://svenska.se/> (citerad 7.5.2025).

Svensk ordbok (2023) = Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi. [om] Svensk ordbok. Tillgänglig: <https://www.gu.se/svenska-spraket/svensk-ordbok> (citerad 7.5.2025).

UNHCR (2025) = The UN Refugee Agency. Older persons. I: The UN Refugee Agency. *Emergency Handbook*. Tillgänglig: <https://emergency.unhcr.org/protection/persons-risk/older-persons> (citerad 7.5.2025).

Appendix 1.

Artiklar om benämningar på personer 60+, definitioner och syntaktiska språkexempel, samt artiklar med syntaktiska språkexempel där benämningarna används

Artikel	H-BET	H-EX	u-BET	u-EX	Artiklar med syntaktiska exempel
emerita	X	X			
emeritus	X	X			
farbror även farbroder			X	X	och 1
fattigpensionär	X	X			
folkpensionär	X				
² fossil			X	X	
gamling	X	X	X	X	passa sig 2
geront			X	X	
grande dame	X	X			
grand old man	X	X			liberalism
gubbe 1	X	X			brännvinsnäsa; darrhänt; darrig; egen 3; ² fylla 4; gnetig; knarra; knarrig; kraxa; kutig; kärring eller käring; liderlig; ² luta 1; pilsner; pleonastisk; ² rista 1; seglivad; skinntorr; skrabbig; skraltig; skruttig; spattig; språka; tvär 3
gubbstrutt	X				
gumma	X	X			from; fåra; förtorka; huckle; rynkig; skrynklig; tandlös; trind; trivsam; ² vanna
krutgubbe	X	X			
krutgumma	X	X			
kärngubbe	X	X			
kärngumma	X	X			
kärring eller käring	X	X			
nestor	X	X			
panter, grå panter			X	X	
pantertant	X				
patriark 1			X		
pensionär	X	X			abstinens; aptit; befria 2; bevara 1; boule; emigrera; flertal 2; gunst; hemhjälp; luggsliten; nedslagning eller nerslagning; notillhållarlås; notera 2; numera även numer; pojktig;

					spänst; taktisk 1; träff 2; valaffisch; vandringssågen
¹ senior 2	X	X			¹ gympa även ¹ jympa
skrälle			X	X	
stofil	X	X			petrifiera
tant	X		X	X	lammkött
			X	X	
ålderman			X	X	
ålderspresident	X	X			
åldring 1	X	X			¹ binda 1; illudera

Förklaringar till appendix

Artikel = ordboksartikel med angivet uppslagsord, vilka i enlighet med konventionen i SO (2021) skrivs med fet stil

¹ = upphöjd siffra anger att en och samma grundform av ett uppslagsord tillhör två, tre eller flera ordklasser

1 = icke-upphöjd siffra anger att ett uppslagsord har två eller flera huvudbetydelser

H-BET = huvudbetydelse till uppslagsord

H-EX = syntaktiskt språkexempel till huvudbetydelse

u-BET = underbetydelse till uppslagsord

u-EX = syntaktiskt språkexempel till underbetydelse

X = markerad kategori förekommer

Artiklar med syntaktiska exempel = ordboksartiklar där uppslagsordet i fråga används i andra artiklar.